



УДК 94 (4777) "18/19": 347.965

ПРОФЕСІЙНА РОБОТА ТА МАТЕРІАЛЬНІ УМОВИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПОВІТОВИХ АДВОКАТІВ ГАЛИЧИНИ НА РУБЕЖІ ХІХ–ХХ СТОЛІТЬ

Степан КОБУТА

*Державний вищий навчальний заклад
"Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
кафедра історії України і методики викладання історії,
вул. Шевченка, 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна
e-mail: step-ko@i.ua
DOI: 10.15330/gal.34.103-116
ORCID: 0000-0002-9210-3319*

Стаття присвячена аналізу професійної діяльності українських галицьких повітових адвокатів на рубежі ХІХ–ХХ століть. Географічними рамками визначено територію сучасної Івано-Франківщини (Станиславівщини). Проаналізовано географію та розвиток адвокатського стану на повітовому рівні, специфіку професійної діяльності, суспільний статус та рівень матеріальних умов життя українських правознавців.

Українські адвокати свою професійну діяльність спрямовували на захист прав співвітчизників, провадили діловодство і правовий захист українською мовою, зрозумілою для їхніх клієнтів. Цей аспект був важливим для малограмотних українських селян, які вбачали у "своїх" адвокатах захисників не тільки майнових чи соціальних, але й національних прав.

За спеціалізацією участі в судових процесах адвокати поділялися на карних оборонців і цивілістів. До визначних карних оборонців серед станиславівських адвокатів належали Л. Бачинський, В. Дудикевич, Т. Окуневський, К. Трильовський, А. Чайковський. Висококласними захисниками цивільного права вважалися І. Мандичевський, І. Макух, Ю. Олесницький, Й. Партицький, І. Ганкевич. Значний обсяг роботи припадав на адвокатів невеличких повітових містечок, які вели різноманітні справи на рівні повітових судів першої інстанції.

Свою професійною працею та громадською діяльністю українські адвокати формували новий соціальний тип українського галицького інтелігента – освіченого, заможного, успішного. Їх ділова репутабельність, матеріальний достаток ставали взірцем фаховості і статусності, прикладом для наслідування. Це був поступовий шлях модернізації української нації, де правнича адвокатська верства зайняла місце провідника у національному русі Галичини, продемонструвала приклад станової і соціальної самореалізації.

Ключові слова: адвокати, Галичина, захисник у цивільних справах, канцелярія адвокатська, карний оборонець, правник.

Наприкінці ХІХ століття в Галичині почала формуватися нова соціально-професійна група українського суспільства – правники-адвокати. На той час традиційно домінуючі позиції у адвокатському корпусі Східної Галичини належали представникам польського і єврейського народів, сумарна кількість українців-правознавців була дуже мала. У 1880-х роках чисельність практикуючих адвокатів-українців не перевищувала півтора десятка осіб, що складало мізерні відсотки від загальної кількості адвокатського стану провінції.

"Проривними" для розвитку української галицької адвокатури стали 90-ті роки ХІХ століття, коли власні адвокатські справи розпочали три десятки адвокатів. Центром устремлень частини з них був Львів, де, незважаючи на гостру конкуренцію з адвокатами інших національностей, можна було творити успішну кар'єру. Але не всі претенденти на адвокатське звання мали відповідний матеріальний і фінансовий стан, щоб вести самостійну справу у галицькій столиці. Частина вихідців із повітів після отримання освіти поверталася додому чи у схожі за укладом міста, щоб ступити на адвокатську стежу, спочатку як апліканти (адвокатські здобувачі), згодом, самостійні правознавці.

Наша увага звернена на адвокатів, котрі працювали в південно-східній частині тогочасної Галичини, що територіально співвідноситься із сучасним Прикарпаттям (Станиславщиною, нині Івано-Франківщиною). В адміністративному плані ця територія була поділена на 12 адміністративних (політичних) повітів, підпорядкованих Галицькому намісництву. За судовою системою, в рамках адміністративних повітів утворювалися судові повіти, кількість яких у 1910-х рр. сягала трьох десятків. У містах та містечках – центрах судових повітів, функціонували повітові суди першої інстанції, діяльність котрих забезпечували судді, судові урядовці, адвокати. Повітові суди підпорядковувалися Станиславівському, Коломийському, частково Стрийському (Болехів, Долина, Рожнятів) і Бережанському (Бурштин, Рогатин) окружним судам. Тож наявна кількість повітових судів давала перспективу самостійної адвокатської справи для молодих правників-українців.

За нашими підрахунками, упродовж 1860–1880-х рр. на прикарпатських землях постійно працювали всього 4 українських адвокати, у 1890-х – 11. У першому десятилітті ХХ століття їхня кількість подвоїлася, а напередодні Першої світової війни склала 30 українських адвокатів. У 1914 р. усі адміністративні повітові міста та частина судових повітових центрів Прикарпаття уже мали українських правозахисників.

Тож мета даної статті – проаналізувати розвиток національного адвокатського стану на повітовому рівні на території Прикарпаття у визначений хронологічний період. Завданнями є з'ясування специфіки професійної діяльності українських адвокатів, їхнього суспільного статусу, конкретизації їх матеріальних умов життя. Джерельну основу статті склали неопубліковані архівні документи, матеріали періодичної преси, спогади та епістолярна спадщина сучасників. Окремі аспекти діяльності галицьких правників частково відображені у працях вітчизняних дослідників П. Арсенича¹, І. Гловацького², О. Ганусин³, Н. Мисак⁴, М. Петріва⁵. Дана проблематика стала предметом попередніх авторських наукових досліджень, результати яких дають підстави для висловлених узагальнень та висновків.

Потреба українського (руського) адвоката у повітах обумовлювалася зростаючою залежністю українського населення від тогочасних негативних впливів економічного життя Галичини: малоземелля, феодальних пережитків, необізнаності у майнових правах. Особливо терпіли прості селяни від лихварської практики єврейських орендарів та провокаційних дій пов'язаних з ними правників. Так у газеті “Галичанин” за 1897 р. наводилася жорстка картинка визиску українців підгірської Долинщини: “Жиди під'юджують народ до процесів про спадковість або другі претензії у сторони, яка виграла процес, купують її претензії до програвшої сторони, а тоді як павук муху виссуть останні соки із своєї жертви. Якщо би такому жиду мужик зробив спротив, якщо би його образив, то він помститься на ньому в Болехові. У Болехові є шайка відомчих жидів. То агітаційний момент при останніх виборах. Ображений жид торгівець тільки укаже свою жертву, а вона вже знає справу, якщо ще селянин хотів шукати правду, то не знає кого із влади знайти для справедливості”⁶. Близьку до цієї характеристику економічної і юридичної безправності мешканців карпатських гір відзначав снятинський педагог В. Равлюк, характеризуючи правничу роботу адвоката І. Семанюка (М. Черемшини): “У своїй адвокатській

¹ Андрухів І., Арсенич П. Українські правники у національному відродженні Галичини: 1848–1939 рр. Івано-Франківськ, 1996. 73 с.

² Гловацький І., Гловацький В. Українські адвокати Східної Галичини (кінець ХVІІІ – 30-ті роки ХХ ст.). Львів : Тріада плюс, 2004. 112 с.

³ Ганусин О. Б. Становище українського адвоката у Галичині на зламі ХІХ–ХХ ст.: фахові та життєві пріоритети. *Адвокатура України: історія та сучасність* : матеріали Всеукраїнського круглого столу. Київ ; Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2013. С. 74–78.

⁴ Мисак Н. Галицькі адвокати наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття: національна ідентифікація і професійна діяльність. *Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. редактор Микола Литвин. Вип. 5. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2012. С. 26–37.

⁵ Петрів М. Українські адвокати: державні, громадські, політичні та культурно-освітні діячі кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. Кн. 1. Київ : Вид-во “Юстиніан”, 2014. 544 с.

⁶ Історія Долини (нариси) / ред. кол.: І. Я. Ярич (головний редактор, голова) та ін. Долина, 2015. С. 92.



практиці пізнав він ближче життя гуцулів, а пізнав і також п'явок, що обсіли наші гори та визискували добродушність гуцульську та доводили не раз свої жертви до жебрацької торби”⁷.

Захист покривджених і знедолених земляків для молодих українських адвокатів став справою не тільки професійної, але й моральної етики. Український діяч І. Витанович зазначає: “Щоденно в суді вони зустрічалися з чорною дійсністю щоденного життя; доводилося їм стискати зуби від болю, часто паленіти від сорому за безрадіність супроти букви закону, докладати зусиль для збереження власної моральної сили, амбіції, гордості за приналежність до того народу, що з ним вони духом і долею були найтісніше пов’язані”⁸.

Молоді українські адвокати свою професійну діяльність спрямовували на захист прав співвітчизників, намагалися вести діловодство і правовий захист українською мовою, зрозумілою для їхніх клієнтів. Судові чиновники у таких випадках змушені були вести судовий процес українською мовою, згідно дозволених, але раніше ігнорованих на практиці адвокатами інших національностей, правил. Цей аспект був важливим для малограмотних українських селян, які вбачали у “своїх” адвокатах захисників не тільки майнових чи соціальних, але й національних прав.

Наприкінці XIX ст. українські адвокати вели свої канцелярії у: Станиславові (М. Бучинський, І. Мандичевський), Коломиї (Т. Дембицький, С. Данилович, В. Дудикевич), Городенці (Т. Окуневський), Косові (Т. Окуневський), Кутах (Д. Кулик, С. Данилович), Калуші (В. Дідошак, А. Кос), Делятині (М. Лагодинський). На початку XX століття їх кількість і географія діяльності розширились: у Надвірній відкрив бюро І. Саноцький; у Рогатині почергово працювали А. Чайковський, А. Могильницький, пізніше М. Баб’юк; у Снятині – А. Могильницький, згодом І. Семанюк; у Долині – А. Могильницький, потім О. Левицький; у Калуші, поряд з А. Косом, М. Желехівський, який після 1906 р. перебрався до містечка Солотвин; у Богородчанах М. Новаковський; у Бурштині С. Данилович; у Товмачі І. Макух. Міста з окрешними судами мали по кілька українських адвокатів: у Станиславові в передвоєнне десятиліття практикували І. Мандичевський, Л. Алексеевич, Й. Партицький, Л. Бачинський, Ю. Олесницький; у Коломиї Т. Дембицький, В. Дудикевич, І. Ганкевич, К. Трильовський. До числа цих адвокатів додалися колишні (емеритовані) судді, які, вийшовши на суддівську пенсію, продовжували займатися правничою справою у якості адвокатів: В. Мандичевський у Станиславові, К. Шипайло у Печеніжині, В. Дорожинський у Калуші, П. Рондяк у Косові.

За критерієм тривалості праці на одному місці, згаданих адвокатів умовно можна поділити на “осілих”, які укорінювалися і вели свою справу в одному населеному пункті упродовж довшого часу чи всього життя, та “передвижників”, які переносили канцелярії з одного міста до іншого, шукаючи можливостей для самореалізації. До перших відносимо більшість названих українських правників Станиславова та Коломиї, які якщо і змінювали щось, то це адреси канцелярій в рамках населеного пункту. Верхньою межею тривалості їх праці в австрійський період став 1918 р., коли імперія перестала існувати. Однак, вони продовжили свою діяльність на звичних місцях уже в нових історичних умовах. У числі рекордсменів за часом професійної роботи – 40 і більше років на одному місці, були І. Мандичевський у Станиславові, Т. Дембицький у Коломиї, Т. Окуневський у Городенці, Д. Кулик у Кутах. Можна також згадати патріархів української адвокатури родом із Станиславівщини, які працювали поза межами малої батьківщини: К. Левицького і М. Шухевича у Львові, Л. Озаркевича у Городку біля Львова. Виняток серед заслужених захисників становив хіба що С. Данилович, котрий за сорок років діяльності змінив близько десятка місць: Коломия, Кути, Тернопіль, Бучач, Бурштин, Долина, Станиславів, Більшівці та ін.

Серед осілих адвокатів з п’ятнадцяти-двадцятирічним стажем варто відзначити таких як І. Саноцький у Надвірній, І. Семанюк у Снятині, М. Баб’юк у Рогатині, М. Лагодинський в Делятині, А. Кос у Калуші. На два міста Коломиїщини у довоєнний час працював К. Трильов-

⁷ Марко Черемшина у спогадах, документах і матеріалах / авт-упоряд.: Р. Кіреєва, П. Кіреєв, І. Стеф’юк; за ред. В. Карого. Чернівці : Друк Арт, 2014. С. 64.

⁸ Витанович І. Історія українського кооперативного руху. Нью-Йорк : Товариство української кооперації, 1964. С. 134.

ський – у Коломиї і Яблунові, у міжвоєнні роки – у с. Гвіздець. Усі вони зайняли поважне місце в історії населених пунктів, де не тільки вели складну професійну роботу, але й стали відомим громадськими повітовими діячами.

Більш схильними до переїзду були адвокати невеличких міст. Так упродовж десяти років А. Могильницький почергово працював у Стрию, Рогатині, Снятині й Долині. Його непосидюща вдача та веселий характер, відсутність сім'ї були причиною того, що він легко і швидко змінював місце діяльності. В силу складних життєвих обставин постійно бурлакував (переїжджав з місця на місце) адвокатський помічник Л. Мартович. При цьому географія його діяльності навіть виходила за межі Східної Галичини.

До числа помірних “мігрантів” належав високопрофесійний та знаний А. Чайковський. Його праця в Бережанах була доволі успішною, але й такою, що викликала невмотивовану заздрість недоброзичливців. Тож адвокат шукав можливості для енергійної роботи у таких містах як Сколе, Рогатин, Самбір і, зрештою, у 1919 р. осів у “незнаній” для нього Коломиї. Причину переїзду із Бережан до Самбора у 1914 р. адвокат пояснював з певною душевною гіркотою: “Хоч я в Бережанах добре загосподарився, та все-таки вони мені остогидли. Піді мною рили згори і долини. Стали проти мене ворогувати священики, за те що я, організуючи “Січи”, не міг терпіти “січий паламарських”, де священики давалися вибирати “кошовими”. Прийшло до того, що синдиком товариства кредитового “Надія”, котре я заснував і врятував перед қацапським руном та впадком, встановило адвоката жида”⁹.

Із зростанням адвокатського корпусу пошук “вільних” місць ставав складнішим і доводилося докладати зусиль, щоб мати успішну професійну практику в галицькій глибинці. Наприклад, відбуваючи адвокатську практику у Дрогобичі, уродженець Долинщини В. Охримович цікавився місцем роботи в повітах, де були відсутні адвокати-українці. Його увагу привернуло м. Заліщики (до складу тогочасного Заліщицького повіту входила частина сучасної Городенківщини), що відповідали такому критерію. У 1902 р. там працював тільки один польський адвокат. Місцеві українці у юридичних справах змушені були звертатися до М. Дорундяка у м. Борщів або ж Т. Окуневського в Городенку¹⁰. Тож саме в Заліщиках на Тернопільщині і відшліфонував свою правничу майстерність В. Охримович.

Перед переїздом до Львова В. Охримович пропонував своє місце на той час львівському апліканту І. Макуху. Останній якраз підшукував місцевість для самостійної роботи, але відмовився від Заліщик через віддаленість і складну логістику зі Львовом¹¹. Невдовзі І. Макух пройшов завершальний етап адвокатського стажування у містечку Більшівці поблизу Галича. У 1907 р. відкрив власну канцелярію у м. Товмач (нині Тлумач), де працювали два адвокати: єврей Лець і поляк С. Орловський. За відгуком І. Макуха, “обидва під фахово-правничим поглядом були слабкими адвокатами”, але окрім них, “крайових справжніх адвокатів”, були ще “повітові адвокати, старі процесовичі, що з суду не вилазили і знали багато різних законів”¹². Та все ж, по кількох судових справах, у яких взяв участь молодий український захисник, населення міста і повіту прихильно поставилося до нього і “були цілі села, що полагоджували судові справи тільки у мене”¹³.

За спеціалізацією участі в судових процесах адвокати поділялися на карних оборонців і цивілістів. Перші здебільшого бралися за складні справи, котрі слухалися в окружних судах, перед судом присяжних, і вимагали не тільки високої фахової підготовки, але й красномовства і тонкого знання людської психіки та психології. До визначних карних оборонців серед станиславівських адвокатів належали Л. Бачинський, В. Дудикевич, Т. Окуневський, К. Трильовський, А. Чайковський.

⁹ Андрій Чайковський. Спогади. Листи. Дослідження : у 3 т. / упорядкування Б. З. Якимовича за участю З. Т. Грень, О. В. Седляра; редкол.: Б. З. Якимович (голова) та ін. Львів, 2002. Т. 1. С. 277.

¹⁰ Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАУ, м. Львів). Ф. 372: Володимир Охримович. Оп. 1. Спр. 95. Арк. 13.

¹¹ Там само. Арк. 16.

¹² Макух І. На народній службі: Спогади. Київ : Основні цінності, 2001. С. 46, 96.

¹³ Там само. С. 96.



У мемуарній літературі та посмертних згадках залишилося чимало позитивних характеристик про визначних правників. Відомий львівський адвокат С. Федак високо оцінював професійні і моральні якості патріарха коломиїської адвокатури Т. Дембицького, відзначаючи: “З природи дуже бистрий і спосібний, незвичайно симпатичної зверхньої вдачі, знаменитий юрист і бесідник вибився покійний в Коломиї на перше місце. Далеко і широко не було так спосібного і совісного адвоката як д-р Теофіль Дембицький: не диво що в справах правних горнулися до него всі, хто бажав розумної і совісної правної поради і совісності. Свої і чужі цінили знане, розум і совість покійного і справді не доводилося бачити другого чоловіка, до котрого з такою великою пошаною відносилися би ті, котрі мали нагоду хоч раз в життю з ним зійтися. Слухали його голосу члени судових трибуналів, слухали в повітовій і мійській раді в місцевих фінансових інституціях, і від його голосу не було апеляції”¹⁴.

Адвокат А. Перегінець, колишній помічник, а згодом компаньйон адвокатської канцелярії Л.Бачинського, відзначав, що його патрон “безконкурентно домінував у карних справах” серед усієї палестри Станиславова. У своєму спогаді він виразно описав художність і психологічність ораторського хисту Л.Бачинського у судових виступах на карних процесах: “Був це з Божої ласки народний трибун, вийнятковий промовець з досвідом около 15-годинної обструкційної промови у віденському парламенті (1913 р.) (помилка А. Перегінця, промова виголошена у червні 1912 р., тривала 13 год 08 хв – С. К.) та залишками зруйнованих голосових струн у висліді. Хоч слухача неміло, а то й прикро вражали в перших хвиликах звуки таких надірваних голосових струн, та це не тривало довго. По кількох хвиликах цієї надірваності слухач не відчував. Вийнятова образова асоціація думок брала в полон аудиторію, а чим далі, то тонка психологічна, малюнка спірала вела послідовно до вершка чуттєвого напруження. Коли ж кульмінаційний пункт був вже наявно досягнутий, тоді добрий дотеп, приказка, порівняння відповідно до потреби з місця “розв’язували” згущену психічну атмосферу, а слухачі були вже раді з такого відпруження і в полоні думок промовця, лава присяглих думала і відчувала так, як оборонець”¹⁵.

Добрим психолог був А.Чайковський, який за словами сина Миколи, умів “знаходити такі логічні і психологічні нитки між правовими нормами і життям, так вдало будував захист, що на питання трибуналу про винність підсудного, присяжні відповідали “Ні”. Батько у своїй адвокатській роботі був поетом”¹⁶. Спеціалізувався на карних справах К. Трильовський, велика кількість клієнтів змушувала його часто відбувати судові засідання (розправи) кілька разів на день. Описуючи захист своїх клієнтів, адвокат не без гумору згадував різні тактичні прийоми роботи, а також реакцію і контрзаходи сторони звинувачення чи суду, що старалися не допустити частих перемог захисника¹⁷.

Адвокати-цивілісти здебільшого вели цивільні і майнові спори, справи про захист честі і гідності, питання, пов’язані з сімейними і міжособистісними відносинами. Високласними майстрами цивільного права вважалися І. Мандичевський, І. Макух, Ю. Олесницький, Й. Партицький, І. Ганкевич. Адвоката І. Мандичевського називали “найбільшим цивілістом виняткової кляси”. Таким був і Й. Партицький, за словами сучасника, “цілком відмінний тип, оригінал шляхетної сорти, політично чи громадськи ближче незацікавлений, кришталевий характер, дуже скромний, із вродженим дотепом. Машини до писання не уживав, писав усе ручно сам, добрий правник, більше одної-двох справ на день не приймав”¹⁸. До цивілістів належав Ю. Олесницький. Він часто виступав у цивільних справах, як виняток, брався за карні, був “сумлінний, точний і чесний адвокат втішався пошаною суддів і заслуженими успіхами”¹⁹.

¹⁴ Федак С. Д-р Т. Дембицький. Ілюстрований календар “Просвіти” на рік переступний 1916. Львів, 1916. С. 128.

¹⁵ Альманах Станиславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславщини / за ред. Б. Кравціва. Нью-Йорк ; Торнотто ; Мюнхен, 1975. Т. 1. С. 621.

¹⁶ Андрій Чайковський Спогади. Листи. Дослідження... Т. 1. С. 12.

¹⁷ Трильовський К. З мого життя / ред. П. Трильовський. Київ, 1999. С. 139.

¹⁸ Альманах Станиславівської землі... Т. 1. С. 620–621.

¹⁹ Там само. С. 627.

Визнаним цивілістом був коломияннин І. Ганкевич, який “любив цивільне право і тут стояв в перших рядах коломиїської палестри”²⁰. Як згадувалося вище, більшість цивільно-правових справ у Товмацькому повіті українські селяни вели через канцелярію І. Макуха²¹.

На рівні повітового адвоката українським оборонцям часто доводилося брати на розгляд різні звернення своїх клієнтів, проявляти при захисті їхніх інтересів багатогранні знання та вміння. До таких універсалів належали Т. Дембицький, А. Кос, Д. Кулик, М. Лагодинський, М. Новаковський, Т. Окуневський, І. Семанюк. Не раз виступали в ролі третейських суддів, полагоджуючи особисті взаємини позивачів без судових розглядів. Ось як описував подібну практику роботи І. Семанюка його родич, відомий оперний співак М. Голинський: “до Делятина приїжджали гуцули з далеких гір, яким Іван робив задарма право, а посварених – мирив. Ті, що їхали миритися, то ще везли з собою цілу гурму гуцулів, які після полагодження справи весело забавлялися. Коли відбувалася розправа в суді, то десь о 4-ій годині пополудню біля будинку суду збиралися гуцули і грали на сопілках та цимбалах, танцювали. Коли відбувалася така церемонія, то всі вже знали, що Семанюк заступається в суді за гуцулів. Після закінчення розправи він запрошував гуцулів до ресторану, трактував їх, вів з ними задушевні розмови”²².

Важливим аспектом адвокатського ремесла по забезпеченню його адміністративної, станової та особистої свободи, був рівень матеріального доходу за свою професійну роботу. Положення австрійського законодавства регулювали величину і розміри оплати праці адвокатів, пов’язаних із процедурними діями: написання заяв, клопотань, звернень у суди, подача апеляцій, юридичний супровід документів купівлі-продажу та ін. Ще одна складова адвокатського гонорару, що рідко афішувалася – домовленість сторін. Його величина залежала від їх суб’єктивних можливостей клієнта оплатити якісний захист та вміння адвоката забезпечити потрібний результат.

Основними клієнтами українських адвокатів були українські селяни, тож рівень їх грошових доходів був значно нижчий, ніж у колег польського чи єврейського походження. А з урахуванням того, що частина видатків українських адвокатів йшла на розвиток громадської роботи, назвати їх багатими можна умовно. Наприклад, будучи молодим адвокатом, С. Данилович, займався поширенням радикальних ідей на Коломиїщині. Взвзявши на себе фінансування місцевих радикальних часописів, він не завжди міг забезпечити ці видатки. Як приклад – повідомлення І. Франка до М. Драгоманова, де вказувалося, що “Данилович в адвокатській канцелярії заробляє заледве 200–300 гульденів тому довг друкарні прийдеться заплатити мені”²³. Налагодивши правничу роботу, С. Данилович вів одночасно громадсько-політичну роботу у Коломиї та Кутах, фінансував друк місцевих газет. Крім того, матеріально підтримував талановитих молодих українців, у тому числі й студентів-правників. У 1898 р. він переконав свого канцелярійного працівника Л. Мартовича переїхати до Львова на посаду редактора “Громадського голосу”, виділивши йому щомісячно із власних коштів додаткових 20 корон до основної платні.

Та не завжди адвокати могли заробити на новому місці. Адвокат В. Дідошак, що перебрався до Калуша у 1895 р., не зміг забезпечити собі мінімально прийнятний дохід, терпів нестачу коштів і помер у матеріальній скруті²⁴. Його ж наступник А. Кос став доволі успішним у професійному і матеріальному плані адвокатом, користувався значним громадським авторитетом у мешканців міста й повіту. Він власними коштами, разом із лікарем І. Куровцем, збудували у Калуші Народний дім, що став осередком роботи багатьох місцевих українських товариств²⁵.

²⁰ Д-р Іван Ганкевич. *Життя і право*. 1932. Ч. 4. С. 29.

²¹ Макух І. На народній службі... С. 98.

²² Голинський М. Спогади. Український центр. URL: <http://www.ukrcenter.com/Література/Михайло-Голинський/25833-1/Спогади>.

²³ Арсенич П. Іван Франко і Прикарпаття. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2006. С. 194.

²⁴ Барвінський О. Спомини з мого життя / упор. А. Шацька, О. Федорук; ред. Л. Винар, І. Гирич. Київ : Смолоскип, 2004. С. 60.

²⁵ Альманах Станиславівської землі... Т. 1. С. 478.



Перші місяці самостійної адвокатської роботи І. Макуха у Товмачі принесли 600 корон доходу. За словами адвоката, “це був поважний гріш”. Але з цих коштів багато видатків йшло на облаштування канцелярії, придбання відповідної літератури, утримання сім’ї, сплату належних зборів тощо²⁶. Для розуміння вартості грошей, золотий годинник в ту пору коштував 50 корон, платня міського поліцейського 100 корон місячно. Фінансове благополуччя І. Макуха ґрунтувалося на тому, що він за тотожну з іншими адвокатами роботу брав меншу винагороду: “Моя канцелярія рахувала гонорари нижче, ніж рахували чужі канцелярії. Вся річ була у великій кількості справ, які кожного дня приходили до канцелярії. До моєї канцелярії люди приходили навіть із найдрібнішими справами і їх треба було полагоджувати... Прибуток давали добре ведення справи та ощадність”²⁷.

Про потенційний оборот коштів, якими обраховувалися штрафи й обов’язкова оплата праці тогочасних учасників судових процесів, свідчить фрагмент документа про роботу Калуського повітового суду: “У 1911 році у Калуському суді зареєстровано 2 651 скаргу. 251 – на євреїв і німців, решта – 2 400, прийнято на українців. Підраховано, що трата в часі склала 9 600 днів, яка виносить 5 860 корон. У кожній справі адвокати заробили по 20 корон з обох сторін. Це склало 48 тисяч корон. Три чверті справ завершилися вироками (1 800x4 корони дорівнює 7 200 корон). Хлопи в Калуському суді втратили за цей рік 70 560 корон, аби оборонити свою честь і відстояти свій гонор. Карних справ того року у суді було 2 353 (у 1 764 випадках – бійки). За такі процеси мешканці повіту заплатили у цьому році 94 080 корон”²⁸.

Зрозуміло, що наведені цифри витрат на правничу допомогу стосувалися усіх адвокатів, без градації за національною ознакою. Але вони є симптоматичними з точки зору обсягу обов’язкової (прейскурантної) плати за юридичні послуги, і не відображали розмірів гонорарів, як предмету взаємної згоди між адвокатами і клієнтами.

Умовою успішної адвокатської діяльності була наявність окремого приміщення під канцелярію. Воно, як правило, складалося мінімум із двох кімнат: робочого кабінету, де адвокат проводив прийом і консультації клієнтів, працювали помічники, та приймальні, у якій відвідувачі могли чекати своєї черги. У містах для цього часто використовувалися орендовані кімнати, у невеличких містечках наймалася будинок чи його частина. При наявності коштів, адвокати зводили власні будівлі, у яких кілька кімнат відводилися якраз під канцелярію. Важливим було облаштування робочого кабінету адвоката. Стандартний набір меблів: робочий стіл, за яким сидів адвокат; книжні шафи, де розміщувалася юридична література та папки із справами клієнтів; друкарська машинка як атрибут фаховості і солідності, диван або софа із журнальним столиком, за яким розмова з відвідувачами могла проходити у більш невимушеній обстановці. У мемуарній літературі відображені згадки відвідувачів та родичів (зазвичай дітей та онуків) адвокатів про інтер’єр й атмосферу робочих кабінетів²⁹.

Попит на адвокатські послуги і зростання кількості адвокатів обумовлювало специфіку розташування їхніх приміщень (сучасною мовою офісів). Як правило вони відкривалися у центральній частині міста, часто рядом на одній вулиці чи кварталі. У великому Львові існували цілі “адвокатські” вулиці, де розміщувалися десятки канцелярій різних адвокатів, що полегшувало клієнтам пошук необхідного захисника³⁰. Подібну практику використовували й адвокати у більших повітових містах. Українські правники підлаштовувалися під цю тенденцію, пропонуючи свої послуги поряд з колегами-конкурентами.

У Станиславові та Коломиї більшість адвокатських бюро знаходилися у центральній частині, як правило недалеко від приміщень окружних судів. Для них обиралися нові чи

²⁶ Макух І. На народній службі... С. 96.

²⁷ Там само. С. 98.

²⁸ Історична довідка про Калуський міськрайонний суд Івано-Франківської області. URL: <https://klm.if.court.gov.ua/sud0908/gromadyanam/csz>.

²⁹ Див.: Кузьмович О. Про це і те. Нью-Йорк, 2000. С. 13; Андрій Чайковський. Спогади. Листи. Дослідження... Т. 3. С. 103.

³⁰ Мисак Н. Галицькі адвокати наприкінці XIX – на початку XX століття: національна ідентифікація і професійна діяльність... С. 28.

достатньо презентабельні будівлі, що свідчили б про статус і ділову репутацію адвоката. Наприклад, станиславівець Й. Партицький спочатку (1906 р.) вів її на першому поверсі скромного будинку по вул. Голуховського (нині Чорновола), 4. Згодом орендував приміщення на центральній вул. Сапежинській (Незалежності), 33, а у 1911 р. переніс на другий поверх фешенебельного будинку Басса на Сапежинській, 11.

Адвокатська канцелярія Л. Бачинського розташовувалася у найманому приватному будинку, де також жила його сім'я. У 1917 р. Бачинські перебралися до новозбудованого перед війною чотириповерхового українського Народного дому по вул. Голуховського, 20 (нині Чорновола, 22). Вони оселилися в орендованій квартирі, а кілька кімнат громадського призначення адвокат наймав під канцелярію. На вулиці Липовій (нині Т. Шевченка), 18, у власному партерному будинку жив і працював Ю. Олесницький. Усі названі адреси адвокатів розташовувалися в межах п'яти-десяти хвилин пішої ходи до новоспорудженого Станиславівського окружного суду на вул. Білінського (нині – Академіка А. Сахарова), 15.

Адвокатські початківці орендували частину приватних приміщень. Наприклад, К. Трильовський почав самостійну адвокатську роботу із партнером – відставним коломийським суддею А. Грдлічкою. Приміщення канцелярії розміщувалося у будинку-власності австрійця. Сам К. Трильовський жив у Коломії на квартирі у свого гімназійного товариша, пізніше винайняв будинок, куди перевіз із батьківського дому дружину і сина³¹.

Снятинський адвокат І. Семанюк спочатку наймав приміщення під канцелярію, після одруження переніс її до будинку, що належав родині дружини. При цьому молода пара приховувала факт безкоштовного використання кімнат під канцелярію, щоб не нашкодити репутації правника³². Калущанин А. Кос, незважаючи на добрі статки, постійно орендував приміщення під канцелярію у будівлі Калуського повітового суду. Подібну практику використовували й інші українські адвокати.

Робота повітового адвоката була доволі інтенсивною. не тільки вдень (у судових установах), але й ввечері (у канцелярії чи вдома). Із спогадів правників чи їх рідних можна скласти картину робочого дня тогочасного меценаса: вдень – судові розправи у судах, увечері чи вночі – писання численних промов, документів, звернень. Окрім цього – громадська робота, котра буда складовою загального робочого ритму більшості українських правозахисників, плюс сім'я – рідним і близьким теж потрібно було приділити увагу і кошти. Все це вимагало не тільки матеріальних чи фінансових зусиль, але й часу.

На початку ХХ століття величезний обсяг роботи адвокатів до певної міри компенсувався рівнем матеріального доходу. На статки вказувала їхня можливість придбати житло чи збудувати власний дім. Так молодий А. Чайковський за чотири роки праці помічником і рік самостійного адвокатства у Бережанах зумів придбати ділянку з будинком та великим садом, де пізніше “побудував славу тоді в Бережанах віллу з вежею на розі вул. Адамівки і Валової. На верхку вежі красувався герб галицької землі – Лев”³³.

Заможною людиною по тогочасних мірках був городенківський адвокат Т. Окуневський. Після одруження, спільно із дружиною, він купив земельну посілість із трьома будинками в Городенці, де проживав із сім'єю. В час його громадської роботи, власним коштом придбав комплекс споруд за 40 тис. австрійських корон у центрі міста. Там збудував Народний дім із театральною залою, в якій проводилися віча, наради, вистави. Сусідні будинки використовувалися для потреб місцевих громадських та господарських товариств. Адвокат також організував місцеве українство на купівлю приміщення для “Просвіти”, що стало центром просвітянського життя міста і повіту³⁴.

Через три роки після початку роботи у центрі Делятина звів свій двоповерховий будинок-віллу М. Лагодинський, що й сьогодні є однією із найкрасивіших архітектурних споруд

³¹ Трильовський К. З мого життя... С. 138–139.

³² Марко Черемшина у спогадах, документах і матеріалах... С. 282.

³³ Бережанська земля: історико-мемуарний збірник... С. 82. URL: <http://halychyna.ca/BZTOC/OCR003.pdf>.

³⁴ Городенщина. Історико-мемуарний збірник / за ред. М. Г. Марунчака. Нью-Йорк ; Торонто ; Вінніпег, 1978. С. 579–580.



гірського містечка. Окрасою Товмача став споруджений у 1910–1911 рр. будинок адвоката І. Макуха. Снятинський правник І. Семанюк перед Першою світовою війною придбав половину просторого будинку у місцевого єврейського адвоката, а через кілька років викупив його повністю.

Окремі адвокати зводили власні прибуткові (комерційні) будинки. Станиславівець М. Бучинський вклав кошти у будівництво двоповерхової кам'яниці, де розташовувалася його канцелярія, а частина квартир здавалася в оренду під житло (зараз вул. І. Франка, 28). Сам адвокат продовжував жити у старій батьківській хаті, що знаходилася поблизу новозбудованої споруди. Її у свій час відвідували багато відомих українців, серед яких М. Драгоманов, І. Франко, С. Подолінський, М. Павлик, Ю. Федькович та ін. Схожою за розмірами двоповерховою будівлею по вул. Липовій, 8 у Станиславові володів його колега І. Мандичевський³⁵. Зведені українськими правниками будинки вирізнялися добрим архітектурним смаком, мали багатofункціональне призначення, ставали осередками громадського життя місцевих українських громад і товариств.

Одним із найзаможніших українських правників Станиславівщини був коломийський адвокат Т. Дембицький. Людина амбітна і водночас альтруїст, за багаторічну адвокатську роботу він накопичив чималі статки. Упродовж свідомого життя був меценатом різних заходів українських громадських організацій, при цьому зберігав конфіденційність своїх пожертв³⁶. У складеному заповіті передбачив передачу маєтності у с. Белелуя на Снятинщині у розпорядження центрального органу “Просвіти” у Львові, виділення коштів на навчання обдарованих молодих українців тощо³⁷. Загальна сума його активів формувалася не тільки з результатів адвокатської діяльності, але й господарських та організаторських ініціатив адвоката. Її розміри – сотні тисяч корон, вказували на фінансову талановитість українського правника.

Окрім матеріального доходу, правозахист українського населення мав ще певну морально-етичну складову, що відображалася на популярності адвокатів серед простого люду. Тогочасні канцелярії умовно поділялися на “панські” і “хлопські”. Львівський адвокат С. Шухевич означував поняття “панської” канцелярії наступним чином: “канцелярія була “панська” лише тоді, коли приймалося великі поважні справи, а дрібні не приймалося”³⁸. Типовою для його розуміння “панською” канцелярією була львівська канцелярія його дядька М. Шухевича, яку він у певний час вів разом з відомим польським адвокатом М. Греком.

Але якщо так звані панські канцелярії здебільшого концентрувалися у Львові та ряді більших галицьких міст (Перемишлі, Стрию, Дрогобичі), то тогочасні міста Станиславівщини, включно з Коломиєю і Станиславовом, не мали в достатній кількості заможного українського елемента, що міг скласти “панську” клієнтську базу руським адвокатам. “Хлопські” контори мали велику кількість дрібних і малооплатних справ, де основними клієнтами виступали незаможні селяни. Переважаючи більшість українських правозахисників, включно з коломіянами і станиславівцями, орієнтувалися саме на селянських клієнтів та невеликий прошарок інтелігенції, не відмовляючи при цьому представникам інших національностей. Тож більшість з них можна віднести до категорії “хлопських” адвокатів.

Вживання у науковій літературі такого терміну до певної міри обумовлено самооцінкою самих правників. Як наприклад, А. Чайковського: “Адвокатську канцелярію я відкрив у Березанах 8 марта 1890 і відразу став хлопським адвокатом”³⁹. Незаперечним авторитетом в українського селянства користувався Т. Окуневський. Починав діяльність у Городенці, розраховуючи “ознакомитися лише з провінціальною адвокатською практикою, а потім йти до більшого міста,

³⁵ Головатий М. 200 вулиць Івано-Франківська. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2010. С. 392, 425.

³⁶ Федак С. Д-р Т. Дембицький. / С. 129.

³⁷ Детальніше: Петрів М. Адвокат-меценат Теофіл Дембицький і Снятинщина. Покуття – крах звият і боротьби : матеріали науково-теоретичної конференції (Снятин, 17 вересня 2016 р.). Снятин ; Чернівці : Друк Арт, 2017. С. 242–243.

³⁸ Шухевич С. Моє життя. Спогади. Лондон : Видання Української видавничої спілки, 1991. С. 235.

³⁹ Андрій Чайковський. Спогади. Листи. Дослідження... Т. 1. С. 277.

але городенківський чорнозем має велику силу і забрав мою енергію і працю”⁴⁰. Тож він у повній мірі був українським хлопським адвокатом Городенківського повіту. У гірському Делятині розвинув свою юридичну практику М. Лагодинський, котрий “мав широку клієнтелю гуцульську, а своєю розвагою, спокійною вдачею і добротою з’єднав собі прихильників”⁴¹. Подібну характеристику давали і його вихованцю, популярному у сучасній літературі “хлопському” адвокату І. Семанюку, який справді мав великий авторитет серед гуцулів і покутян. За спогадами М. Голинського, “заступаючи адвоката Лагодинського, Черемшина вів переважно справи гуцульські в суді. Гуцули довідавшись, що Семанюк (Черемшина) також гуцул (з Кобак) допомагає землякам безкоштовно, не бере грошей, з’їжджалися до Делятина з усіх гір. Ніхто з них не казав, що йде до адвоката Семанюка, а коротко до Івана”⁴².

Центральною фігурою серед українських адвокатів Станиславова у передвоєнний час був Л. Бачинський. Його моральні і особисті чесноти високо оцінювали сучасники і це сприяло зростанню його громадського й професійного авторитету. За оцінкою відомого львівського адвоката М. Волошина, Л. Бачинський “просто як зразковий репрезентант української палестри в кожній своїй адвокатській чинитьбі звертав свою увагу на високий ступінь адвокатського звання, зберігаючи завжди гідність і обов’язки стану. Тож не дивно, що клієнтеля всіх шарів суспільства, та преш усього селянство горнулося до його канцелярії, і находило там все у кожному питанні шири, охотну і розумну відповідь, пораду і поміч”⁴³.

У числі повітових адвокатів, котрі користувалися визнанням селянських мас, був калушанин А. Кос “яко добрий і совісний речник і заступник селян, здобув собі скоро велику любов, пошану, признанє і довіре народу”⁴⁴. Орієнтувався на селянську клієнтську базу і І. Макух. Більшість справ, що вів через свою канцелярію, були дрібними, і малодохідними, “такими справами львівські адвокати чи інших більших міст, навіть не займалися б”⁴⁵. Своєю працею здобув визнання українців повіту: “Люди приходили тому, бо знали, що знайдуть шири пораду і їм справу поладиться сумлінно і фахово”⁴⁶.

Для багатого клієнта основним критерієм вибору адвоката залишався його професіоналізм, здатність фахового надати правничі послуги, питання ж походження, як і мови ведення процесу, були похідними. До українських адвокатів нерідко зверталися представники інших національностей. Після переїзду до Снятина І. Семанюк формував власну клієнтську базу, орієнтуючись на різні прошарки місцевого населення. За свідченням В. Равлюка “з питомою енергією та спритністю взявся він до праці на новому терені і незабаром його канцелярія стала першою між шістьма того роду. До неї заходили не тільки свої, але й чужинці. Від раня до вечора було там повно клієнтів, що потребували поради чи оборони, а всіх їх вислуховував та вдовольнявав сам шеф канцелярії, а біднота знаходила тут як і на попереднім місці праці др. Семанюка безоплатну пораду і оборону. Найкращим доказом довір’я була обставина, що в його канцелярії складали клієнти грубі тисячі грошеві депозити”⁴⁷. Це підтверджував і М. Голинський: “Був дуже добрим адвокатом і його послугами користувалися багаті – поляки і євреї. Йому платили і він добре мався”⁴⁸.

Незважаючи на високий соціальний статус, більші фінансові і матеріальні статки, напруження впливало на стан здоров’я і тривалість життя адвокатів. Через хвороби і виснаження життєвих сил у 42 роки помер В. Дідошак, у розквіті віку – А. Могильницький, на п’ятдесятому

⁴⁰ Цит. за: Мельник В. Теофіл Окуневський та його юридична практика. *Схід*. 2011. № 7 (114). С. 130.

⁴¹ Волошин М. Тим, що відійшли від нас у боротьбі за право. *Ювілейний альманах Союзу Українських Адвокатів*. Львів : Видавництво САУ, 1934. С. 89.

⁴² Голинський М. Спогади. Український центр. URL: <http://www.ukrcenter.com/Література/Михайло-Голинський/25833-1/Спогади>.

⁴³ Волошин М. Тим, що відійшли від нас у боротьбі за право... С. 98.

⁴⁴ Д-р Андрій Кос. Ілюстрований календар “Просвіти” на рік звичайний 1919. Львів, 1918. С. 355.

⁴⁵ Макух І. На народній службі... С. 96.

⁴⁶ Там само. С. 98.

⁴⁷ Равлюк В. Спогади про “покутську трійцю” / упор. В. Харитон. Снятин : ПрутПринт, 2006. С. 40.

⁴⁸ Голинський М. Спогади. Український центр. URL: <http://www.ukrcenter.com/Література/Михайло-Голинський/25833-1/Спогади>.



році життя – М. Дорундяк, у 56 років – М. Бучинський, у 57 – Л. Бачинський. Невлаштованість особистого життя та житлово-побутових умов прискорили дочасний відхід 45-річного Л. Мартовича.

Юридична практика вимагала чимало фізичних і моральних сил, що змушувало правозахисників шукати розраду та віддушину від інтенсивного трудового ритму. Присвячуючись професійній чи громадській роботі, адвокати все ж залишалися живими людьми із своїми успіхами та проблемами. По різному вони сприймали щільний робочий графік, різними були й способи фізичної й психологічної розрядки чи відпочинку. Для багатьох з них осередком спокою і відновлення сил ставало спілкування з рідними у колі сім'ї та родини. Частина організувала своє дозвілля, захоплюючись різноманітними видами занять. Наприклад, станиславівець Й. Партицький мав ще з юнацьких років потяг до хорового співу, був організатором та популяризатором хорових виступів представників української громади і під час навчання у Відні (студентський хор “Січі”), і після закінчення університету (з О. Нижанківським провели турне по Закарпаттю), і під час роботи адвокатом (у середовищі українських товариств Станиславова). І. Мандичевський любив книги і зібрав у своїй приватній бібліотеці чимало цінних видань, котрі пізніше заповів НТШ у Львові. Його брат, суддя, а згодом адвокат, В. Мандичевський, був заядлим мисливцем і входив до елітарного кола станиславівських любителів полювання.

До надзвичайних оптимістів належав А. Могильницький, котрий “був людиною прямо феноменальної пам'яті, дотепу і гумору – знаною в цілому краю. Його пам'ять давала йому спромогу знаменито опанувати найбільші справи до найменших подробиць”⁴⁹. Схожими рисами характеру наділяли і молодого А. Коса. Описуючи вдачу калуського “епікурейця”, М. Волошин відзначав: “був дуже талановитий, але рівночасно доволі вигідною людиною. Брав життя таким, яким воно є, безпристрасно і не переймаючись ні його радощами, ні журбами. За те веселий і милий товариш у кожному товаристві, без огляду на вік”⁵⁰. Натомість, автор некрологу (очевидно, Михайло Лозинський), вказуючи на стан особистого життя правника – увесь час прожив один, відзначав внутрішню синергетику: “носив у собі якусь дивну меланхолію, яка не дозволяла йому зосередити сили. То держала його в калуській закутині, то гнала геть далеко в широкій світ. Любив південне сонце і цвіти, товариство веселих людей і гарних жінок – се видно розганяло його тугу...”⁵¹.

Талановитим політиком, організатором, публіцистом, літератором, критиком і водночас, демагогом, провокатором, скандалістом був К. Трильовський, вдача якого часто спричиняла різні авантюри вчинки. Неординарною особистістю вважали коломийського адвоката В. Дудикевича. Знаний політик-москвофіл, у професійному житті він дотримувався етичних норм. Про фаховий обов'язок, товарицькість і джентльменську вдачу В. Дудикевича писав М. Волошин, відзначаючи такий випадок. Його колега – адвокат І. Ганкевич, повинен був внести до Найвищого Суду у Відні апеляційне звернення щодо справи свого клієнта (“зажалення неважності”), але у відповідальний момент змушений був терміново на кілька днів виїхати з Коломиї. Дізнавшись про загрозу протермінування звернення, В. Дудикевич з власної ініціативи зайшов до канцелярії І. Ганкевича, підготував відповідні документи і надіслав до Відня, не жадаючи за такий поступок ніяких винагород. За оцінкою М. Волошина, такий “поступок прегарний, – а в нинішніх обставинах (середина 1930-х рр. – С. К.) та психічно-моральних наставленнях серед загалу адвокатської братії – дуже мало правдоподібний”⁵².

Ряд станиславівських правників мали непересічний літературний дар і намагалися реалізувати свій талант у різних літературних формах. Серед них фольклористи М. Бучинський і Д. Кулик, письменники А. Чайковський, М. Черемшина, Л. Мартович, поети М. Кічура, М. Козоріс, літературознавці І. Мандичевський і В. Левицький (Лукич). Їхня літературна

⁴⁹ Волошин М. Тим, що відійшли від нас у боротьбі за право... С. 88.

⁵⁰ Там само. С. 85.

⁵¹ М. Л. Д-р Андрій Кос. *Діло*. 1918. 30 березня.

⁵² Волошин М. Тим, що відійшли від нас у боротьбі за право... С. 85.

творчість додавала їм пізнаваності та популярності серед українського населення, доповнювала багатосторонність їх натур.

Своєю професійною працею та громадською діяльністю українські адвокати формували новий соціальний тип українського галицького інтелігента – освіченого, заможного, успішного. Їх ділова респектабельність, матеріальний достаток ставали взірцем фаховості і статусності, прикладом для наслідування. Не дивно, що кількість бажаючих отримати правничу освіту серед української молоді постійно зростала. Це був поступовий шлях модернізації української нації, де правнича адвокатська верства справді зайняла місце провідника у національному русі Галичини, продемонструвала приклад станової і соціальної самореалізації.

PROFESSIONAL WORK AND PHYSICAL CONDITIONS OF WORK OF UKRAINIAN COUNTY LAWYERS OF GALICIA AT THE TURN OF XIX–XX CENTURIES

Stepan KOBUTA

*State Higher Educational Institution
“Vasyl’ Stefanyk Precarpathian National University”,
Department of History of Ukraine and methods of teaching history,
Shevchenko St., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine
e-mail: step-ko@i.ua*

Summary

The article deals with the analysis of the professional activity of Ukrainian Galician county lawyers at the turn of the XIX–XX centuries. Geographically the territory under study comprises the modern Ivano-Frankivsk region (Stanislaviv region). The article analyzes the geographical places of the lawyers’ work and development of the lawyer strata, the conditions of their work at the county level as well as living conditions, specific professional activity, and social status of Ukrainian human rights activists.

There were only 4 Ukrainian lawyers working in the Carpathian lands in 1860–1880s, their number rose to 11 in 1890 years. During the first decade of the XX century, this amount doubled, and before World War I the total number of the Ukrainian lawyers reached 30. In 1914, all administrative county towns and a part of the judicial county centers of Prykarpattia had their Ukrainian human rights activists.

The professional activity of the Ukrainian lawyers was directed at the protection of rights of their compatriots; they used the Ukrainian language in all their legal protection proceeding as well as dealing with relevant official paperwork, consequently there was no language issue with their customers. Judicial officials were obliged to conduct trials and hearings in Ukrainian in accordance with the earlier granted permissions but they previously ignored this permits in practice as lawyers of other nationalities did not demand to adhere to this rule. Therefore, the language aspect was important for illiterate Ukrainian peasants who perceived "their" lawyers defenders not only as property or social defenders but also as champions of national rights.

According to their specialization and participation in trial cases lawyers were divided into criminal defenders and civil advocates (solicitors). The former mostly dealt with complex cases which were heard in district courts before a jury and their cases usually required not only highly professional training, and eloquence, but also a deep knowledge of the human nature and psychology. The list of Stanislaviv prominent criminal defense lawyers included L. Bachynsky, V. Dudykevych, T. Okunevskyi, K. Trylovskyi, and A. Tchakovsky. The civil advocates (solicitors) were lawyers specializing in civil law, in particular property and land laws. The high-class masters of civil law list had the names of I. Mandychovsky, I. Makukh, Y. Olesnytsky, J. Partytsky, and I. Hankevych. A significant amount of work was completed by the lawyers of small county towns who were in charge of various cases at the primary level of local county courts.

The great amount of work that lawyers had to deal with was somehow compensated for by a sufficient level of material income. The Ukrainian lawyers were wealthy enough to buy or build their own house, to provide their children with a good education, to invest a part of their money in public affairs. It was through their professional work and public activity that Ukrainian lawyers established a new social type of a Ukrainian Galician intellectual – the one who was educated, wealthy, and successful. Their business respectability and material prosperity served as a paragon of professionalism and status, an example to follow. It was a gradual way of modernization of the Ukrainian nation as the representatives of law professions took the leader place in the national movement of Galicia, and demonstrated an example of class and social self-realization.

Keywords: lawyers, Galicia, civil defense attorney, law office, criminal defender, lawyer.



REFERENCES

- Kravtsiv, B. (Ed.). (1975). *Almanakh Stanyslavivskoi zemli. Zbirnyk materialiv do istorii Stanyslavova i Stanyslavivshchyny [The Almanach of the Stanislaviv lands. The collection of materials on the history of Stanislaviv and Stanislaviv region]*. Niu-York; Tornoto; Miunkhen, vol. 1 (in Ukrainian).
- Andrii Chaikovskiy. (2002). Spohady. Lysty. Doslidzhennia [*Memories. Letters. Research works*]. In 3 vol. / Uporiadkuvannia B. Z. Yakymovycha za uchastiu Z. T. Hren, O. V. Sedliara; redkol.: B. Z. Yakymovych (holova) et all. Lviv, vol. 1 (in Ukrainian).
- Andrii Chaikovskiy. (2002). Spohady. Lysty. Doslidzhennia [*Memories. Letters. Research works*]. In 3 vol. / Uporiadkuvannia B. Z. Yakymovycha za uchastiu Z. T. Hren, O. V. Sedliara; redkol.: B. Z. Yakymovych (holova) et all. Lviv, vol. 3 (in Ukrainian).
- Andrukhiv, I., Arsenych, P. (1996). *Ukrainski pravnyky u natsionalnomu vidrodzhenni Halychyny: 1848–1939 rr. [Ukrainian lawyers in the national renaissance of Halychyna]* Ivano-Frankivsk, 73 s. (in Ukrainian).
- Arsenych, P. (2006). *Ivan Franko i Prykarpattia [Ivan Franko and the Precarpathian region]*. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria (in Ukrainian).
- Barvynskiy, O. (2004). *Spomyny z moho zhyttia [Memories from my life]* / A. Shatska, O. Fedoruk (Eds.). L. Vynar, I. Hyrych (Upor.). Kiev: Smoloskyp, 528 s. (in Ukrainian).
- Berezhanska zemlia: istoryko-memuarnyi zbirnyk [Berezhany land: the historical collection of memoirs]. Retrieved from: <http://halychyna.ca/BZTOC/OCR003.pdf> (in Ukrainian).
- D-r Andrii Kos. (1918). *Iliustrovanyi kalendar "Prosvity" na rik perestupnyi 1918 [The illustrated calendar of "Prosvita" for the upcoming 1918 year]*. Lviv, p. 355 (in Ukrainian).
- D-r Ivan Hankevych. (1932). *Zhyttia i pravo [Life and Law]*, no. 4, p. 29 (in Ukrainian).
- Istorychna dovidka pro Kaluskyi miskraionnyi sud Ivano-Frankivskoi oblasti [Historical reference on the Kalush county court in the Ivano-Frankivsk region]. Retrieved from: http://klm.if.court.gov.ua/sud0908/pro_sud/background (in Ukrainian).
- Fedak S. (1916). D-r T. Dembytskyi. *Iliustrovanyi kaliendar "Prosvity" na rik perestupnyi 1916. [The illustrated calendar of "Prosvita" for the upcoming 1916 year]*. Lviv, pp. 128–130 (in Ukrainian).
- Hanusyn O. B. (2013). Stanovyshe ukrainakoho advokata u Halychyni na zlami XIX–XX st.: fakhovi ta zhytstevni priorytety. *Advokatura Ukrainy: istoriia ta suchasnist: materialy Vseukrainskoho kruhloho stolu [The role of a Ukrainian lawyer in Halychyna at the turn of XIX–XX centuries: professional and life priorities]*. Kyiv; Ternopil: TNPU im. V. Hnatiuka, ph. 74–78 (in Ukrainian).
- Hlovatskyi I., Hlovatskyi V. (2004). *Ukrainski advokaty Skhidnoi Halychyny (kinets XVIII – 30-ti roky XX st.) [Ukrainian lawyers of the Eastern Halychyna]*. Lviv: Triada plus, 112 s. (in Ukrainian).
- Holynskiy, M. Spohady [Memories]. *Ukrainskyi tsentr*. Retrieved from: <http://www.ukrcenter.com/Literatura/Mykhailo-Holynskiy/25833-1/Spohady> (in Ukrainian).
- Holovatyi, M. (2010). *200 vulyts Ivano-Frankivska [200 Ivano-Frankivsk streets]*. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV (in Ukrainian).
- Marunchaka, M. H. (Ed.). (1978). *Horodenshchyna. Istoryko-memuarnyi zbirnyk [The historical collection of memoirs]*. Niu-York; Toronto; Vinnipeh (in Ukrainian).
- Yarych, I. Ya. et all. (Eds.). (2015). *Istoriia Dolyny (narysy) [The History of Dolyna (sketches)]*. Dolyna (in Ukrainian).
- Klapchuk, V. Klapchuk, M. (2007). *Deliatynshchyna: istoryko-geohrafichne doslidzhennia [Detielyn region: historical and geographical research]*. Deliatyn, Ivano-Frankivsk: Foliant (in Ukrainian).
- Kurovets I. (1921). D-r Andrii Kos. V treti rokovyny smerti [Dr. Andrii Kos. On the 3rd death anniversary]. *Ukrainskyi vistnyk*, 17 kvitnia (in Ukrainian).
- Kuzmowych, O. (2000). *Pro tse i te [On this and that]*. Niu-York (in Ukrainian).
- Kirieleva, R., Kirielev, P., Stefiuk I. (avt-uporiad.); Karoho, V. (Ed.) (2014). *Marko Cheremshyna u spohadakh, dokumentakh i materialakh [Marko Cheremshyna in memories, documents and materials]*. Chernivtsi: Druk Art (in Ukrainian).
- Makukh I. (2001). *Na narodnii sluzhbi: Spohady [Employed on public service: Memories]*. Kyiv: Osnovni tsinnosti (in Ukrainian).
- Melnyk V. (2011). Teofil Okunevskiy ta yoho yurydychna praktyka [*Theophil Okunevsky and his legal practice*]. *Skhid*, no. 7 (114), pp. 129–132 (in Ukrainian).
- Mysak, N. (2012). Halyski advokaty naprykintsy XIX – na pochatku XX stolittia: natsionalna identyfikatsiia i profesiina diialnist. *Ukraina-Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svidomist [Lawyers of Halychyna at the end of the XIXth – beginning of the XXth century: national identification and professional activity]*. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, no. 5, pp. 26–37 (in Ukrainian).
- M. L. (1918). D-r Andrii Kos. *Dilo*, 30 bereznia (in Ukrainian).

Petriv M. (2017). Advokat-metsenat Teofil Dembitskyi i Sniatynshchyna. *Pokuttia – krai zvytiach i borotby. Materialy naukovo-teoretychnoi konferentsii [Lawyer-philantropist Theophil Dembitsky and Sniatyn region]* (Sniatyn, 17 veresnia 2016 r.). Sniatyn; Chernivtsi: Druk Art, pp. 240–243 (in Ukrainian).

Petriv, M. (2014). *Ukrainski advokaty: derzhavni, hromadski, politychni ta kulturno-osvitni diachi kintsia XIX – pershoi polovyny XX st. [Ukrainian advocates: state, public, political, cultural, and educational activists of the end of the XIXth – beginning of XIX – beginning of the XX century]*. Kyiv: Vyd-vo “Iustynian”, vol. 1 (in Ukrainian).

Ravliuk V. (2006). *Spohady pro “pokutsku triitsiu” [Memories about the “Pokyttia Trinity”]*. V. Kharyton (Upor.). Sniatyn: PrutPrynt (in Ukrainian).

Trylovskyi, K. (1999). *Z moho zhyttia [From my life]*. P. Trylovskyi (Ed.). Kyiv, 328 s. (in Ukrainian).

Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv (TsDIAU, m. Lviv) *[Central state historical archive of Ukraine]*. F. 372: Volodymyr Okhrymovych. Op. 1. Spr. 95. Ark. 13 (in Ukrainian).

Shukhevych, S. (1991). *Moie zhyttia. Spohady [My life. Memories]*. London: Vydannia Ukrainskoi vydavnychoi spilky (in Ukrainian).

Vytanovych, I. (1964). *Istoriia ukrainskoho kooperatyvnoho rukhu. [The history of the Ukrainian cooperation movememnt]*. Niu-York: Tovarystvo ukrainskoi kooperatsii (in Ukrainian).

Voloshyn, M. (1934). Тим, shcho vidiishly vid nas u borotbi za pravo. *Yuvyleinyi almanakh Soiuzu Ukrainskykh Advokativ [To those who passed away fighting for the right. The celebratory almanac of the Ukrainian Lawyers' Union]*. Lviv: Vydavnytstvo SAU, pp. 74–108 (in Ukrainian).

Надійшла до редакції 15 червня 2021 р.